

Kävelyn mosaiikki

Ihminen on kävelevä eläin. Niin ovat monet muutkin, mutta jostain syystä olemme korostaneet omaa kaksijalkaista kävelyämme iät ajat. Kielen, työkalujen ja uskonnon rinnalla se on nostettu jalustalle ihmisen erityispiirteeksi, ja askellustamme muistuttavat eläimet on nähty rajatapauksena, poikkeuksena 'eläimestä'. Kahdella jalalla kävely, käsien vapaus ja aina horisonttia tavoittava katse ovat edistyksen tarinamme luuydintä. Filosofissa ja runoudessa maallinen taivalluksemme on kuitenkin antanut ainesta lukemattomiin muihin tarinoihin ja unelmiin muista päämääristä.

Käveleminen tunnetaan filosofissa ja runoudessa ennen kaikkea ”romanttisten” ajattelijoiden teemana. Kävelijä ruumiillistaa yksilöllisen onnen etsintää, inhimillistä itsetoteutusta, eräänlaista terapiaa rikkoutuvassa modernissa maailmassa¹. Romanttisen kävelijän aihe tulee mahdolliseksi vasta, kun tällaiselle kävelemiselle syntyy tilaa. Anne D. Wallace toteaa: ”Kävelykäytännöt ja kävelykuvaukset muuttuivat kutakuinkin samanaikaisesti.”² Tämä on analoginen usein esitetylle ajatukselle, että ei-inhimillisen luonnon ihailu syntyi vasta luokkayhteiskunnan ja kaupunkistumisen luomassa etäisyydessä.

Kävelevä ajattelu ja pohdinta ihmisestä kävelevänä olentona on kuitenkin vanha teema, aivan kuin luonnon ihailu. Keskityttäessä romanttisen kävelijän hahmoon sekä löydetään että kadotetaan olennaisia piirteitä. Kurkistus aatehistorian kaleidoskooppiin taas hävittää oma-leimaisuuden tyhjään ’kävelyn’ käsitteeseen. Näennäisesti samalla inhimillisellä kyvyllä on kuitenkin lukemattomia olemisen muotoja ja tarkoituksia. Ollaanko kävelyllä vai matkalla jonnekin? Matkataanko uuteen paikkaan, menneäänkö sinne ja takaisin, vai onko määränpää tuntematon?

”Sillä mihin vie minun tieni? Ja minkä mukaan ohjaan matkani? Mikä on tehtäväni? Bilbo lähti etsimään aarretta ja palasi takaisin; mutta minä olen matkalla hävittämään aarretta enkä palaa; sikäli kuin itse ymmärrän.”³

Matkan luonne kuitenkin nähdään joskus vasta jälkikäteen. Bilbon matka oli kirjoitettu lapsille, joten hän saattoi palata kotiin. Frodon tarina oli tarkoitettu aikuisuuden kynnykselle, joten paluu kotiin ei koskaan voinut olla lopullinen, eikä pieneen hobitinkoloon voinut jäädä asumaan. Kävelyn *topos* ei ole edeltä määrätty, joten voimme löytää kävelyiden idean vain seuraamalla niitä.

*

Käveleminen ja matka voi olla erakon pakopaikka maailmalta, kuten näemme Rousseau’n kirjoituksissa. Se tarjoaa etäisyyttä muihin – niin kaupunginmuurien syylissä pesivään turmelukseen kuin sisäsiittoisiin maalaisyhteisöihin, joiden asukkaat äityvät heittelemään filosofia kivillä. Vaikka kävelijä usein hakee lohtua luomakunnan ihmeiden tarkkailusta, kuten Rousseau kasvitieteellisissä

tutkimuksissaan, voi matkan määränpää olla itse, oman sielun ja menneisyyden haamujen kanssa keskustelu.

Toisille taas maailman tarkkailu on koko kävelyn tarkoitus ja luonnon kirjaaminen hengenharjoitusta, kuten kirkonmies Gilbert Whittle (1720–1793), jota monet pitävät ekologisen ajattelun pioneerina⁴. Mutta kuinka paljon vanhat ”luonnon talouden” kuvaukset kertovat luonnon todellisuudesta, jos tarkkailijalla ei ole käytännöllistä suhdetta siihen? Tämä on amerikkalaisten transsendentalistien ja muiden mantereen henkisten vaeltajien ikuinen ongelma: toisaalta erämaan houkutus, toisaalta amerikkalaisen kansalaisuuden projekti; tuolla koske-maton luonto, täällä intiaanien luonnonhoitokäytäntöjen ihailu. Mitä ajatella ikoniksi nostetusta erämaaluonnosta, jonka luomisen historia on teurastusta tulvillaan?

”Käyntini ryhti on käsittämätön.”⁵

Tällaisten kävelyiden kirjoittajat eivät aina pyrikään ajattelun koherenssiin, sillä he ovat matkalla rakentamassa suhdettaan maailmaan. ”Luontoromantiikan” nimekkeen alle mahtuu monenlaista pyrintöä. Yhteistä heille on, että he eivät yleensä kävele erillään ihmisten maailmasta, vaan luonnon lisäksi ihmisten yhteiskunnat ovat alati läsnä. Tämä kävelijä on vastakohtien olento, dualismien lapsi, vaikka hän yrittäisikin niitä ylittää. Hän on yksin *joukkoa* vastaan, itseriittoinen eikä *riippuvainen*, askeettinen *lukuksesta* kieltäytyjä, ”luonnollisten” tapojen etsijä *tapain-turmeluksen* tilalle, ehkä jopa uusien yhteisöjen luoja *por-varillisen yhteiskunnan* tilalle. Tai ainakin hän tavoittelee näitä enemmän tai vähemmän valheellisesti.

Tuskin kukaan ajattelija jakaa dualismien luettelon jokaista kohtaa, ja harvoin kävelevä kuvittelija vajoaa niin naiiville tasolle kuin pelkästä vastakkainasettelusta voisi luulla. Näissä matkakertomuksissa on vahva utoop-pinen elementti, mutta on aivan eri asia, mistä todellinen käytännöllinen utopia löytyy. Tuleeko meidän hakea utopian ituja kävelijöiden kuvaamista maailmoista vai itse kävelyn aktista – polun etsimisestä?

”Laakson juuret ovat villissä, uneksimisessa, kuolemassa, iäisessä. Siellä kauriin jäljet, kinttupolut ja vankkurien reitit kiemurtelevat asioiden juurella. Ne eivät kulje suoraan. Matka kolmenkymmenen mailin päähän ja takaisin voi viedä eliniän.”⁶

*

Mutta ajat vaihtuvat, ja kapinoinnin kohteet muuttuvat. Nousevan kaupungin ja porvarillisuuden vastareaktio oli 1700- ja 1800-lukujen kävelijöiden maastoa. Jos monet noista kävelijöistä villiyyttäänkin peräänkuuluttivat *kansalaisuuden* sfääriä ja todellisten hyveiden palauttamista, toiset sukupolvet pakenivat hallinnon rajoja, kielellisen sovinnaisuuden rajoja, mielen rajoja. Beatnikien huu-ruiset odysseiat ja niiden lenseämmät *road movie* -sukulaiset muistuttivat, että on pakko mennä, moottoritie on kuuma, *gotta move!* Näiden matkaajien oli pakko huutaa mennessään, seota kulkiessaan, mikä olisi ollut kovin vierasta monille aiemmille levottomille jaloille.

”Jalat, kädet ja koko ruumis olivat niin levottomat, että oli mahdotonta hetkeäkään pitää niitä liikkumatta. Pidin tätä merkitsevänä viittauksena aloittamaan päivän vaellusta, nousin siis ja aloin astella.”⁷

Jos taas käännämme katseemme menneeseen, osuvat mielen silmät ensimmäisenä näkyymiin antiikin käysken-televistä filosofeista.

”Kun astuimme sisään, tapasimme Protagoraan kävelemästä edestakaisin sisäpihan pylväikössä, ja aivan hänen kannoillaan käveli samoin edestakaisin kaksi seuraetta. [...] Henkilöt, jotka kulkivat heidän perässään, näyttivät enimmäkseen olevan muukalaisia, joita Protagoras vetää puoleensa kaikista kaupungeista joiden kautta hän vaeltaa; kuin Orfeus hän hurmaa heidät äänellään ja he seuraavat häntä lumoutuneina. Ihailijakuorossa oli muutama myös meidän kaupungistamme. Tuota kuoroa katsellessani nautin eniten siitä, miten somasti he kaikki väistivät Protagorasta: aina kun hän kääntyi ja muut hänen mukanaan, kuulijat jakautuivat hyvässä järjestyksessä hänen molemmille puolilleen ja kaareissa kiertäen sijoittuivat taas osuvasti hänen taakseen.”⁸

Mutta koska tarinat kävelevien filosofien koulukunnista ovat mitä ilmeisimmin tulosta virheellisestä tekstintulkinnasta, astukaamme rohkeammin myyttisempään maastoon.

Muistetaan juutalaisten vaellus Luvattuun maahan, jota Pohjois-Amerikan pyhiinvaeltajat jäljittelivät tuhoisin seurauksin etsiessään Uutta Jerusalemiä ja Kukuluan kaupunkia. Tätä historiaa peilaten Robert Aldrichin elokuvassa *Viimeinen apaashi* (Apache, 1954) kapinallinen intiaani Massai matkaa läpi Yhdysvaltain

kotiseuduilleen, ja vasta perille päästyään hän löytää uuden lupauksen säilyttämistään maissinjyvistä. Vaikka astuminen tälle ”valkoisten tielle” on vastenmielistä, saa Massai viimein sovituksen⁹. Luvattujen maiden etsijöissä onkin niin valloitetuja kuin valloittajia, pakenijoita ja kodin etsijöitä.

Kenties vanhinta kerrostumaa ovat etsintäretket, joilla pyritään valaistumiseen ja viisauden löytämiseen. Niiden ”sinne ja takaisin” toistuu myyttisissä perinteissä ympäri maailman, minkä vuoksi nekin ovat olleet inspiraation lähde lukuisille myöhemmille kertomaperinteille: niissä on ikiaikaisuuden tuntua. Siksi ne ovat myös yhä uudestaan ihailun ja alkuperäisyyden tavoittelun kohteita. Australian aboriginaalien *walkabout*, laululinjojen seuraamisen mystiikka, vetoaa yhä uudestaan – varmasti myös herättämänsä syyllisyyden vuoksi.

*

Kun kävely pelkistetään ikonisiin hahmoihin, tai kun siitä tehdään viisauden ydin tai alkuvoiman lähde, menetetään kuitenkin kytkös siihen maailmaan, missä edeltä-jämme kävelivät. Unohdamme myös ajatella omaa maailmaamme.

Millaisia voisivat olla uudet ja tulevat kävelyt? Emmekö ole vaarassa tarpoa turvallisia polkujua, jos otamme mallimme vain menneestä? Ehkä meidän pitäisi vaihtaa ylentäviä mietelmiämme. Kenties polku erämaassa ja synkässä metsässä onkin tullut tavanomaiseksi, ulkopuolisuus tutuksi ja turvalliseksi.

*Two roads diverged by a wood, and I
I took the one more traveled by
since that's where the interesting
shit happens.*

Situationistien kamppailu karttojen valtaa vastaan, kaupunkirunoilijoiden lymyily hämärissä nurkissa – eikö sekin ole ollut pyrkimystä ulkopuolisuuteen, etujoukon unelmaa, vastarannan kiiskeilyä? Kun kukaan muu ei kapinoinut, sille oli paikkansa. Mutta minne kävellä silloin, kun kapinan paikatkin on kaavoitettu ja uusia ei ole löydetty? Mitä itua on erämaakävelyissä, jos erämaatkin ovat kartoilla? Olisiko käveltävä sen luonnon keskellä, jonka kohtalo on kammitsoitu myös omaamme? Pitää tunnustaa lukemattomien jalkojen ja valejalkojen kuhina, ei vain neljän karvaisen jalan jolkotus. Täytyy muistaa salavihkainen laahustus rajojen yli. Kenties pitää kävellä sisällä.

Viitteet & Kirjallisuus

- 1 Ks. esim. Jeffrey C. Robinson, *The Walk*. Dalkey Archive Press, London 2006, 6–7.
- 2 Anne D. Wallace, *Walking, Literature and English Culture*. Clarendon, Oxford 1994, 63.
- 3 J. R. R. Tolkien, *Taru sormusten herrasta* (Lord of the Rings 1954–1955). Suom. Kersti Juva & Eila Pennanen (1973–

- 4 Ks. esim. Daniel Worster, *Nature's Economy*. Cambridge University Press, 1994.
- 5 Walt Whitman, *Song of Myself* (alkuteos 1855). Penguin, Harmondsworth 1995.
- 6 Ursula le Guin, *Always Coming Home*. University of California Press, Berkeley 2001.
- 7 Elias Lönnrot, *Vaeltaja. Muistelmia jalkamatkalta Hämeestä, Savosta ja Kar-*

jalasta 1828 (Vandranen 1828). Suom. Jalmari Hahl (1902). SKS, Helsinki 2002.

- 8 Platon, *Protagoras*. Suom. Kaarle Hirvonen. *Teokset I*. Otava, Helsinki 1977, 314c–315b.
- 9 Ajan henkeä kuvaa hyvin se, että maissin viljely kuvataan askeleeksi valkoisella tiellä, eikä suinkaan Pohjois-Amerikan intiaaniheimojen perinteenä.